

Fyzické osoby

doc. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.

OSOBA (PERSONA)

- PŘEKLAD Z LATINSKÉHO PEROSNA (divadelní původ – škraboška)
- Historicky nebyl člověk vždy subjektem práva (otroci), jedinec splýval s vyšším celkem (civitas) – sehrával různé role
- AŽ VLIVEM KŘESŤANSTVÍ UŽÍVÁN POJEM VE SMYSLU OSOBNOSTI, TJ. OSOBY SEBEVĚDOMÉ, ROZUMNÉ, SVOBODNÉ, odlišený od společnosti
- Přirozenoprávní koncept v OZO a dalších kodexech
- Od člověka odlišné entity/osoby až mnohem později - v průběhu 18. století v souvislosti s rozvojem obchodu a průmyslovou revolucí
- Odlišení „přirozené osoby“ a „morální osoby“ (pův. sdružení osob bez právní subjektivity), později „právní osoby“

OSOBY V PRÁVNÍM SMYSLU

Vyskytují se ve dvou základních formách:

- OSOBY FYZICKÉ
- OSOBY PRÁVNICKÉ

OSOBA V PRÁVNÍM SMYSLU JE „SUBJEKTEM PRÁV A POVINNOSTÍ“

Člověk/Fyzická osoba

KONCEPČNÍ PŘÍSTUP V OZ

Inspirace OZO a dalšími zahraničními právními úpravami:

- Přirozenoprávní koncept
- Systematické zařazení osoby- fyzické osoby- právnické osoby
- Podrobnější úprava, zpřesnění
- Promítnutí judikatury do textu zákona

ČLOVĚK X FYZICKÁ OSOBA v OZ

Odlišuje se:

- ČLOVĚK – REÁLNĚ EXISTUJÍCÍ (z masa a kostí)

X

- FYZICKÁ OSOBA – NOSITEL OSOBNOSTI, PROJEKCE ČLOVĚKA DO PRÁVA, SOUBOR VLASTNOSTÍ

AKTUÁLNÍ ZAKOTVENÍ PRAMENY

MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY

1) ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

(č. 209/1992 Sb., čl. 8)

2) EVROPSKÁ ÚMLUVA O LIDSKÝCH PRÁVECH A BIOMEDICÍNĚ

(č. 96/2001 Sb. m. s.)

3) ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE (č. 104/1991 Sb.)

4) EVROPSKÁ DOHODA O OCHRANĚ ZVÍŘAT V ZÁJMOVÉM CHOVU (č. 19/2000 Sb. m. s.)

ÚSTAVNÍ ZÁKONY

ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Čl. 5

„Každý je způsobilý mít práva“.

ZÁKONNÁ ÚPRAVA VNITROSTÁTNÍ

Především:

ZÁKON Č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

§ 7 a násl.

§ 81 NOZ a § 11 a násl. ochrana osobnosti (bude pojednáno v samostatné přednášce v příštím semestru)

Dále:

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce – pracovně právní způsobilost

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ZÁKONNÁ ÚPRAVA VNITROSTÁTNÍ II.

- **zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů**
- **zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a změně některých zákonů (transplantační zákon)**
- **zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů**
- **zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování**
  - § 28 a násl. – práva pacienta
  - § 35 – práva nezletilého pacienta

OSOBY FYZICKÉ – OSOBY PŘIROZENÉ

Inspirace:

§ 16 ABGB (OZO): Každý člověk má přirozená, již samým rozumem seznatelná práva, a jest ho tudíž považovati za osobu.

Znění v OZ:

§ 19 OZ: Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

Právní osobnost

Pojem právní osobnosti

- **Právní osobnost**

- způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, tj. právní subjektivita
- nelze se jí vzdát

- Práva a povinnosti může mít a vykonávat **jen osoba** (FO, PO)

- práva a povinnosti zřízené (uložené) něčemu, co není osobou, se osobám přiřítají, např.:
  - darování zvířeti
  - uložení pokuty firmě

Počátek právní osobnosti

- **Od narození**

- vypuzení (vynětí) plodu z těla matčina
- dítě musí být **živé**: po narození dýchá nebo projevuje jednu ze známek života (např. srdeční činnost)
- v. č. 297/2012 Sb. již neoperuje s váhou ani s dobou života po porodu (dříve viz § 2 v. č. 11/1988 Sb.)

Nasciturus

- Právní osobnost n. začíná **od jeho početí**
  - u **asistované reprodukce** 2 různá pojetí
    - a) okamžik uhnízdění oplodněného vajíčka v děloze
    - b) již okamžik spojení buněčného jádra vajíčka a spermie
- Subjektivita je **podmíněna narozením živého dítěte**
  - domněnka narození živého dítěte
- PO se nasciturovi přiznává, **vyhovuje-li** to jeho zájmům, tj. jde-li zejména o nabývání práv
  - osobnostní práva (6/1 LPS)
  - majetková práva (zejm. dědické právo)

PRÁVNÍ STATUS NASCITURA

LZPS Čl. 6: „(1)Každý má právo na život. Lidský život **je hoden ochrany** již před narozením.(2) Nikdo nesmí být zbaven života.....(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné“.

NOZ: § 25 „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho **zájmům**. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.„

(zvláštní zákony ZOR: rodičovská zodpovědnost, veřejnoprávní režim – zákon o umělém přerušení těhotenství, trestní zákoník, azylový zákon)

Konec právní osobnosti

- **Smrtí člověka:**
  - tradičně tzv. **mozková smrt**, tj. nezvratné změny mozku, v důsledku nichž nastává selhávání fce a zánik center řídících krevní oběh a dýchání
  - problém: v jakém stavu je žena, u níž nastala mozková smrt, ale jejíž těhotenství je medicínsky prodlužováno?
  - nový přístup: **musí selhat funkce srdeční, dýchací i mozkové**

Konstatování smrti

1. Lékařem

2. Soudním **prohlášením za mrtvého**

a. na základě tzv. **důkazu smrti**

b. na základě tzv. **domněnky smrti**

Konstatování smrti lékařem

- Lékař
  - prohlédne mrtvolu
  - sepíše list o prohlídce mrtvého
  - oznámí úmrtí matrice
- Průkazem smrti je **úmrtní list**

Důkaz smrti

- **Předpoklady**

- tělo mrtvého nelze stanoveným způsobem prohlédnout
- člověk byl účasten takové události, že se **smrt jeví jako jistá**
  - sežrání krotitele šelmou před zraky obecnstva
  - od narození uplynula doba delší než možný lidský věk

- **Řízení**

- lze zahájit i *ex offio*
- v rozsudku se určí den, který platí za den smrti

Domněnka smrti

- **Byl-li člověk prohlášen za nezvěstného**
  - návrh toho, kdo má na prohlášení právní zájem
  - vážné pochybnosti, zda je naživu, ačkoli smrt není nepochybná
  - 5 let od konce roku, v němž byl prohlášen za nezvěstného
- **Nebyl-li člověk prohlášen za nezvěstného**
  - opustil bydliště, nedal o sobě zprávu, není známo, kde se zdržuje
  - lze mít důvodně za to, že zemřel
  - 7 let od konce roku, z nějž je poslední zpráva
- Speciální lhůty § 74/2, § 75

Prohlášení za nezvěstného - předpoklady

- Jde o plně svéprávného člověka
- Opustil bydliště
- Nepodal o sobě zprávu
- Není známo, kde se zdržuje
- Návrh osoby, která na tom má právní zájem
- Marné uplynutí tříměsíční vyhláškové lhůty

Prohlášení za nezvěstného - následky

- U právního jednání 3. osob (např. rozhodování spoluvlastníků, manželů či korporace) se krom statusových věcí nepřihlíží k jinak potřebnému projevu vůle nezvěstného (fikce jeho neexistence)
- 3. osoby musí přihlédnout k zájmům nezvěstného
  - sporné následky porušení této povinnosti: buď jenom náhrada škody, nebo též možnost dovolat se neplatnosti právního jednání
- Vlastní právní jednání nezvěstného však činí opatrovník

Domněnka současné smrti

- Skutková báze domněnky
  - smrt několika osob (např. při dopravní nehodě)
  - nelze zjistit, která zemřela dříve
- Obsah domněnky
  - má se za to, že všechny zemřely současně
- Dopady
  - zejm. v dědickém právu (tyto osoby po sobě nedědí)

Svéprávnost

Pojem svéprávnosti

- Svéprávnost
  - způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem
  - týká se pouze FO
  - má 2 složky
    - rozumovou (schopnost posoudit následky jednání)
    - volní (schopnost ovládnout své jednání)

Rozsah svéprávnosti

- Plně svéprávní
  - zletilí
  - nezletilí starší 16 let, kterým byla přiznána svéprávnost
  - nezletilí starší 16 let, kteří uzavřeli manželství
- Částečně svéprávní
  - nezletilí (vyjma případů § 30/2) od určitého věku výše
  - osoby s omezenou svéprávností
- Nesvéprávní
  - nezletilí mladší určitého věku

Svéprávnost nezletilých

- Nabývání svéprávnosti
  - postupně, v závislosti na rozumové a volní (R a V) vyspělosti
  - objektivní měřítko: vychází se z typové R a V vyspělosti, kterou má nezletilý určitého věku
    - přesné věkové hranice stanoveny nejsou
  - presumuje se, že nezletilý je R a V vyspělý tak, jak to odpovídá jeho věku
    - lze vyvrátit důkazem opakem
- Nezletilý nikdy není způsobilý k jednání, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval souhlas soudu

Jednání, k nimž není nezletilý způsobilý

- Za nezletilého jedná zákonný zástupce
  - rodiče zastupují společně; jednat může každý z nich (§ 892)
  - presumpce souhlasu 2. rodiče (§ 876/3)
  - při neshodě rozhodne soud
  - jednání podmíněné souhlasem soudu viz § 898
- Jedná sám nezletilý se souhlasem zákonného zástupce (§32)
  - jednotlivé jednání nebo komplex jednání
  - Jednání bez souhlasu by bylo neplatné; může však konvalidovat dodatečným souhlasem

Podpůrná opatření při narušení svéprávnosti

Přehled podpůrných opatření

- Předběžné prohlášení
- Nápomoc při rozhodování
- Zastoupení členem domácnosti
- Omezení svéprávnosti

Předběžné prohlášení

Předběžné prohlášení

- Preventivní opatření pro případ, že člověk očekává ztrátu vlastní způsobilosti jednat
- Obsah
  - jak mají být spravovány jeho záležitosti
    - jak má být naloženo s jeho majetkem
    - kde má být místo bydliště
    - do kterého ústavu má být umístěn
  - kdo má spravovat jeho záležitosti
    - včetně správy jmění
  - kdo má být jmenován opatrovníkem

Forma prohlášení

- Soukromá listina
  - 2 svědci
  - ke svědkům § 39/2
  - speciální případy § 40
- Veřejná listina (notářský zápis)
  - je-li obsahem určení opatrovníka, zapíše se do seznamu opatrovníků [§ 35/1a) NŘ]

Účinky prohlášení

- Mohou nastat až dojde ke ztrátě způsobilosti právně jednat
- Je-li obsahem
  - určení opatrovníka, musí jej jmenovat soud
  - určení, jak mají být záležitosti spravovány a osoba správce, je sporné, zda
    - vždy rozhoduje soud dle § 42 nebo
    - účinky nastanou již samotnou ztrátou způsobilosti

Nápomoc při rozhodování

Účel

- Člověku působí duševní porucha potíže při rozhodování
- Místo konceptu náhradního rozhodování se uplatní podporované rozhodování
- Stačí-li, aby člověk měl podpůrce jednajícího společně s ním, není nutno jej omezovat ve svéprávnosti

Vznik

- smlouvou
- k účinnosti smlouvy je nutné schválení soudu
  - soud zváží, zda
    - nápomoc postačí
    - není kolize zájmů

Obsah

- Účast při právních jednáních podporovaného
  - informace, rady a další asistence
- Právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného
- Právo na konzultace
  - v soudním řízení (§ 116a/1 OSŘ)
  - ve správním řízení (§ 36/4 SŘ)

Zastoupení členem
domácnosti

Předpoklady

- Duševní porucha bránící člověku samostatně právně jednat
- Omezení svéprávnosti není nutné
- Absence jiného zástupce
- Existence člena domácnosti ochotného k zastupování

Vznik

- Vyrozumění zastoupeného
  - o záměru jej zastupovat
  - o povaze a následcích zastoupení
- Zastoupený neodmítne zastupování
- Schválení soudem

Rozsah

- Zastupování při obvyklých záležitostech
  - posoudí se individuálně
- V běžných záležitostech každodenního života jedná člověk vždy sám (§ 64 a fortiori)
- Nejde-li o obvyklou záležitost
  - člen domácnosti nemůže zastupovat
  - je nutno jmenovat pro tuto záležitost opatrovníka

Finance

- S příjmy nakládá zástupce v rozsahu potřebném pro obstarávání obvyklých záležitostí
- S penězi na účtu zástupce disponuje jen v rozsahu nepřekračujícím měsíčně životní minimum jednotlivce (3410 Kč)

Omezení svéprávnosti

Předpoklady

- Nikoliv přechodná duševní porucha
- Narušení schopnosti právně jednat (postarat se o vlastní záležitosti)
- Omezení je v zájmu člověka
  - hrozí mu závažná újma
  - nestačí nebo není možno přijmout mírnější prostředky
    - schválení smlouvy o nápomoci
    - schválení zastoupení členem domácnosti
    - jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti

- V rozsudku soud
  - vymezí rozsah omezení svéprávnosti
    - nelze omezit
      - právní jednání v běžných záležitostech každodenního života
      - poskytování a přijímání malých nebo obvyklých darů
  - určí dobu omezení
    - doba nutná k vyřízení určité záležitosti
    - jinak určená doba (nejvýše 3 roky)
  - jmenuje opatrovníka
- Prodloužení doby omezení (§ 59 i. f.)

Neplatnost právního jednání

- Právní jednání, k němuž je FO nezpůsobilá, je neplatné (§ 581)
  - jen pokud působí FO újmu (§ 65/1)
- Konvalidace
  - dodatečné schválení (ratihabice) opatrovníkem
  - dodatečné schválení FO poté, co opět nabyla svéprávnost

A to je vše.....

děkuji Vám za pozornost 😊